

מילי רהספידא

ברשות כל הקהל הקדוש הזה. התורה אומרת "ויהס כלב את העם אל משה ויאמר עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה". הפסוק קשה מבחינת המבנה שלו. "ויהס כלב את העם אל משה" — זאת אומרת שזה שייך למשה, ואח"כ כלב מדבר על ארץ ישראל — "עלה נעלה וירשנו אותה. מה הקשר בין "ויהס כלב... אל משה", לדברי כלב על ארץ ישראל? אילו משה היה מדבר וכלב משתיק את העם כדי שישמעו מה הוא אומר אזי מובן "ויהס כלב את העם אל משה".

רש"י מביא את דברי חז"ל מה שאמרו על זה. אחת הנקודות שחז"ל אמרו כאן היא שכלב אמר להם: משה הרי הוציא אותנו ממצרים וקרע לנו את הים וכל מה שעשה לנו, אזי "עלה נעלה" — אפי"ם אם אומר לנו עשו סולמות ועלו לרקיע — "עלה נעלה", זה הכוונה ב"ויהס כלב את העם אל משה". עם הבטחון במשה, במנהיגותו של משה אפשר להגיע עם סולמות לרקיע, אם זה דרוש אז יש סולם לעלות לרקיע. אין לנו היום מנהיגותו של משה רבנו, אין לנו רועה נאמן שיאמר לנו איך לבנות את הסולם שעולים בו לרקיע, אבל תורת משה איתנו, תורה שבכתב ותורה שבע"פ, והיא מלמדת אותנו את הסולם שבו עולים לרקיע, הסולם שבו צדיקי וחכמי ישראל עולים לרקיע וגם אותם קדושי ישראל שאנחנו נתאספנו היום לזכרם גם הם עלו במעלות הסולם הזה לרקיע.

אותו סולם שראה יעקב אבינו שהוא מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה. "מוצב ארצה" — אומרים חז"ל שרגליו של אותו סולם בבאר שבע, וראשו בבית א-ל, ואמצע שיפועו מגיע כנגד ירושלים, כנגד הר המוריה. ואולי נסביר את הדברים ע"פ דרכנו. הסולם — רגליו בבאר שבע היא עירו של אברהם אבינו. "ויטע אשל בבאר שבע" — אברהם אבינו עושה כאן את הדרגה הראשונה של הסולם, איך לעלות בדרך המובילה השמימה. הדרך היא דרך של "ויטע אשל בבאר שבע". "אשל" גשמי לתת אכילה, שתיה, לינה או לוויה לאורחים, לתת לכל אחד די מחסורו ויתר על כדי מחסורו. ולא מפני שהשני צריך לקבל, גם זו סיבה מספקת, אלא מפני שאני רוצה לתת, מפני שאני איש חסד ורוצה להדבק במידותיו של הקב"ה שבנה עולם חסד ולכן אני רוצה לתת. אמרו חז"ל שגם איוב היה איש חסד. איוב העיד על עצמו "דלתי לאורח אפתח" שפתח דלתות לכל ארבע רוחות השמים, כל מי שבא יכל להתאכסן בביתו של איוב. אמר לו הקב"ה עדיין לא הגעת לחצי המדרגה של אברהם. אתה, למי שאוהב בשר אתה נותן בשר, למי שאוהב לחם אתה נותן לחם. אברהם גם למי שלא היה רגיל לאכול בשר, היה מלמד אותו לאכול בשר. זאת אומרת

לא לפי צורכי המקבל, המקבל לא שמע מימיו על אכילת בשר, אלא לפי רצונו של הנותן. הנותן רוצה להדבק בחסד ה'. הרי ה' גם ברא עולם שלא היה זקוק לכלום. מי היה זקוק לחסד לפני שה' ברא עולם? לא היה מי שנצרך לחסד. אבל הקב"ה ברא עולם, ואם כי אין לנו תפיסה ברצונו יתברך, אין לנו מושג מה זה רצון אצל הקב"ה, אבל איך שהדברים מצטיירים אצלנו, בהבנה הפשוטה שלנו, הרי זה מרצונו להיטיב, להיות טוב ומטיב לברואים. אברהם הולך בדרך ה'. הוא בונה עולם של חסד. יוצר מקבלי חסד, עד כמה שבשר ודם יכול ליצור. זהו החסד הגשמי באכילה ושתייה. אבל אברהם אבינו עושה יותר מזה. חסד גשמי זה חסד שנעלם. אדם אוכל בשר, חי מזה כמה שעות, ואח"כ זקוק שוב לאכילה. אבל אברהם נותן לו חיי עולם גם כן. שוב — מאהבת ה' ומאהבת הברואים. "אהבת צדק" — אמרו חז"ל על אברהם אבינו — "אהבת לצדק את בריותי". "ויקרא שם בשם ה' אֵל עולם" — הוא מקריא את שמו של הקב"ה בפי הברואים. זה כביכול חסד כלפי מעלה, לשבח את הקב"ה בעולם. וחסד כלפי מטה שהברואים, במקום ללכת לאבדון ולבאר שחת שכך הולכים כל הדורות מגוח ועד אברהם שכולם מכעיסים ובאים, עכשיו בא אברהם אבינו ונותן להם איזו מדרגה של נצחיות שיהיו אנשי בית אברהם. איני יודע עד כמה זה החזיק מעמד, אבל ודאי באיזה שהיא מידה זה משפיע על יושב הארץ הכנעני. עובדה שאח"כ זקוקים עוד לארבע מאות שנה עד שתתמלא סאתם, כי אברהם אבינו נוטע בתוכם איזו שהיא הכרת אלוקים והכרת טובת אלוקים. זה החסד הגדול של אברהם. החסד שהולך יחד עם האמונה. שני הדברים שלובים זה בזה. האמונה נובעת מהחסד, מההתבוננות בחסד ה'. והחסד נובע מן האמונה בדרכי ה'. כמו שאברהם אבינו אומר במזמור שהוא חיבר בספר תהלים "משכיל לאיתן האזרחי, חסדי ה' עולם אשירה לדר ודור אודיע אמונתך בפי, כי אמרתי עולם חסד יבנה, שמים תכין אמונתך בהם". זה הולך יחד. החסד והאמונה הולכים יחד.

כמדומני שאנו יכולים להעיד על קדושי הישיבה שגם הם הלכו בדרך אברהם אבינו, גם הם הלכו בדרך החסד. ר' אריה יהושע ז"ל, מעידים עליו חבריו כמה רב חסד הוא היה, כמה השתדל לקרב, להכניס לתוך ביתו, את מי שרק אפשר להכניס לתוך ביתו כנדרש, ולמעלה מן הנדרש. מתוך אהבת החסד, מתוך הרצון לזכות ולזכות את האחרים. סבר הפנים היפות שלו, אל הגדולים ואל הקטנים, אל תינוקות של בית רבן. הכל מתוך אהבת החסד, אהבת הבריות של אברהם אבינו.

ור' שמואל יאיר ז"ל גם הוא ממאירי הפנים והמחפשים איך לזכות את הבריות. איך לחנך ולהפיץ דעת אלוקים בעולם. ודאי זו הדרך של אברהם אבינו. זה השלב הראשון בסולם. כמובן אנחנו לא מתיימרים חלילה להשוות מישהו עם האבות הקדושים, אבל כל אחד עולה בסולם לפי כוחותיו ולפי מעלותיו. וכמדומני אנחנו יכולים להעיד עליהם שהם עלו בסולם הזה, עלו בשלב הזה והגיעו בו למדרגה גבוהה מאוד.

השלב של ראשו של הסולם. ראשו של הסולם הוא בבית א-ל. בית א-ל היא עירו של יעקב אבינו. ליעקב אבינו הקב"ה נגלה בבית א-ל בדרך הלך לארם ובדרך חזר מארם. כשיעקב יוצא מבית שם ועבר אחרי ארבע עשרה שנה של לימוד תורה בלי הפסק, אחרי

שלומד יומם ולילה ולא שוכב, המקום הראשון שהוא שוכב הוא "וישכב במקום ההוא" — במקום שנגלה אליו האלוקים, נגלה אליו הסולם. במקום ההוא הוא שוכב מלא תורה. הרי זו מדרגתו של יעקב אבינו. אם "חסד לאברהם" הרי "תתן אמת ליעקב". אמת זאת התורה — מדרגתו של יעקב אבינו.

גם מהבחינה הזאת אין ספק שגם אותה השלימו גם ר' אריה יהושע ז"ל שהיה לומד תורה בהתמדה ובהבנה. ומלמד תורה לתינוקות של בית רבן ומלמד תורה לגדולים. וכמה שחשוב ללמד תורה לגדולים הרי המלמד תורה לתינוקות של בית רבן, אומרים חז"ל שזהו כביכול מלאכתו של הקב"ה בעצמו. חז"ל אמרו ששלוש שעות מתוך היממה הקב"ה כביכול בעצמו מקדיש ללימוד תורה עם תינוקות של בית רבן. הקב"ה ודאי עושה את כל מה שנעשה בעולם, זן ומפרנס, איש מלחמה ושומר עמו ישראל וכל הדברים. כל עת וכל שעה הקב"ה מנהיג את כל הבריאה. אבל חז"ל מוצאים לנכון ע"פ הפסוקים ליחס להקב"ה שכביכול שלוש שעות ביממה הקב"ה מתפנה מכל עיסוקיו ומקדיש לתינוקות של בית רבן. ללמד תורה לתינוקות של בית רבן. וכזה היה ר' אריה יהושע. מלמד תינוקות של בית רבן, משפיע מתורת ה', הולך בדרך ה' ולגדל דור חדש של עובדי ה'.

ור' שמואל יאיר גם הוא, הרי זה היה מהתוכניות שלו, ללמוד תורה וללמד לאחרים. הוא רצה לעסוק בחינוך, להרביץ תורה בעם ישראל, וכל מי שעוסק בחינוך הוא לא מתנדב רק כך וכך תלמידים. כמה יכול בשר ודם ללמד, אבל כל תלמיד שוב מעמיד תלמידים ותלמידי תלמידים, אוי זה תורה לאין שעור. כשאדם לומד לעצמו זה גם יפה, אבל כשאדם לומד תורה ומלמד, ותלמידיו גם הם יזכו ללמד וכן הלאה, אזי תורתו כפולה ומכופלת לאין שעור, ואי אפשר למדוד פי כמה גדול מי שלומד תורה על מנת ללמד לאחרים, לעומת מי שרק לומד לעצמו. ולא רק זה, תורה צריכה להיות תורת אמת. אפשר ללמוד תורה ואפי' את תורת ה' שאנו מברכים עליה "אשר נתן לנו תורת אמת", אבל היא בכל זאת אצלי לא כל כך תורת אמת. כלומר היא אמת מבחינת הנותן, אבל המקבל לא מרגיש את האמת שבה. המקבל שלומד דף גמרא ומבין מה שלמד יצא ידי חובתו. אבל מי שרוצה ללמוד אמת אז לא מסתפק בזה ומנסה לברר מה סברת רב הונא ומה סברת רב חסדא. מדוע זה אומר כך וזה אומר כך. אכפת לו, זה לא דבר שלא אכפת לו. להבדיל אלף אלפי הבדלות אם היו בחירות במכסיקו, מה נפ"מ אם מפלגה זו נבחרה או מפלגה אחרת. אבל כשיש בחירות אצלנו אז הוא ברמ"ח אבריו אומר שהמפלגה הזאת צריכה לנצח. וזאת שאני תומך בה היא האמת והיא מוכרחה לנצח, ובפרט אם הוא איש פוליטיקה — זה בוער ברמ"ח אבריו. כך צריך, להבדיל, ללמד דף גמרא שאכפת לו מה רב הונא אומר ולמה אמר כך ואיך צריך לפסוק להלכה, האם הלכה כרב הונא או כרב חסדא, ומדוע הרי"ף פסק כך ומדוע הרמב"ם הביין אחרת. כך היתה הלימוד גם של ר' אריה יהושע, שאיתו אישית אמנם לא זכיתי ללמוד, אבל גם של ר' שמואל יאיר שאצלו זה בער כאש בעצמותיו, אם אמרו לו פשט הוא לא היה מנענע את הראש, נו טוב, אז הרב אמר כך בשעור, ועוברים הלאה. אלא היה מתוכח אולי אפשר לומר פשט אחר. זה לא תורת אמת אם שומעים משהו אומר פשט, ונענעים את הראש ועוברים הלאה. אם נרדמים בשעור זה לא תורת אמת — זה

"מעשה תקליט" בעלמא. תורת אמת זה כשמתווכחים, אולי ניתן להסביר את סברת רב הונא אחרת, עם נפ"מ לדינא או אפי' בלי נפ"מ לדינא, אלא רק כדי להבין את הדברים על אמיתותם, שההבנה תהיה אמת, ולא תהיה מן השפה ולחוץ. וזו היתה תורתם. לברר את הדברים עד היסוד, לא להסתפק בלימוד ממעלה. זה לא לימוד אמת. התורה היא אמת, אבל אצלי הוא לא אמת, היא לא מאומתת אצלי. אלא ללמוד את הדברים עד היסוד, לברר אותם וגם לזכות להקנות אותם אח"כ לאחרים. גם להשתדל לחדש בעצמו. מי שבאמת הדברים כואבים לו, מי שכואב לו שהפשט ברמב"ם לא מובן, גם יכול לזכות אח"כ לחדש פשט אחר ברמב"ם. ואם לא ככה — אז קופאים על השמרים. זו תורת אמת — זו מידתו של יעקב אבינו, "ויעקב איש תם ישב אהלים" — הוא "יושב אוהלים" אבל האוהלים לא נותנים לו לישון ארבע עשרה שנה. יומם ולילה הוא לא עוצם עין. אז מתקיים "תתן אמת ליעקב". אם לומדים כך את התורה אז היא תורת אמת.

"ואמצע שיפועו של הסולם מול ירושלים, מול בית המקדש". מקום עקידת יצחק, זה השלב, שער השמים כאן עולים השמימה. בדרך זו הלכו רבים מעם ישראל, הלכו גדולים וטובים למלחמה. כולם הלכו במסירות נפש. כל מי שמאמין בה' ובתורה, הלך למען ה' ולמען עמו ישראל ולמען ארצו ונחלתו, שהאויבים רוצים לבלע אותה. הלכו במסירות נפש ונהרגו מהם כל כך רבים וטובים. זו העקידה... זה השלב האמצעי שבו הלכו אברהם ויצחק, העוקד והנעקד בלב שלם. בזכות השלב הזה אומר הקב"ה לאברהם ויצחק "כי ברך אברכך והרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים וירש זרעך את שער אויביו". בזכות הזאת מבטיח הקב"ה לאברהם אבינו "וירש זרעך את שער אויביו". זכות העקידה הגדולה שאברהם עוקד בלב שלם, ויצחק נעקד בלב שלם, וזו עקידה שלמה. אפרו של יצחק צבור ומונח על גבי המזבח. יצחק בלב שלם נעקד שם בהר המוריה. אנחנו אמנם יודעים שהוא חזר חי מהר המוריה, אבל אנחנו גם יודעים שפרחה נשמתו. הוא מסר את כל נפשו. אלא שהקב"ה בטל של תחית המתים החיה אותו. אבל יצחק אבינו אפרו צבור ומונח על גבי המזבח בהר המוריה — במקום התורה, מקום הלוחות, מקום העבודה, מקום מלכות בית דוד. כל זה בהר המוריה — מקום עקידתו של יצחק אבינו. ויחד עם זה יצחק אבינו ממשיך לחיות והוא זוכה להעמיד את עם ישראל. גם אלה שנשרפו על קידוש ה', כל הרוגי ישראל בארץ ובחו"ל, כל המתים על קידוש ה' — אפרם צבור ומונח, אבל הם חיים וקיימים.

הפסוק אומר: "רני עקרה לא ילדה, פצחי רנה וצהלי לא חלה כי רבים בני שוממה מבני בעולה אמר ה'". ונשאלת השאלה מה פרוש "רבים בני שוממה מבני בעולה", הרי יהודים יש יחסית מתי מעט. הקב"ה יברך אתכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם כאשר דיבר לכם, אבל בינתיים יהודים הם מעט לעומת כל העמים, וגויים יש אין ספור. מיליארדים על מיליארדים של גויים. אז מה פרוש "רבים בני שוממה מבני בעולה אמר ה' "? אבל אנחנו צריכים לדעת שבני השוממה הם כל אותם מליונים יהודים שחיים איתנו לאורך ימים, וגם אלה שאינם חיים איתנו, הם כולם חיים. "ואתם הדבקים בה' אלוקיכם חיים כולכם היום". הם חיים בישיבה של מעלה, הם יחזרו לחיות גם כאן בארץ. ואנחנו מאמינים

בזה באמונה שלמה. ואילו כל המליארדים שסביב הם מתים גם כשהם הולכים על רגליהם. גם כשהם יורים ועושים מה שהם עושים — הם מתים. "רבים בני שוממה מבני בעולה" — מפני שאלה חיים ואלה אין להם מציאות ממשית, אלא הם מתים כולם, אין בהם רוח חיים בכלל. רוח חיים זה בזרעו של אברהם יצחק ויעקב, ובחסידי אומות העולם שהושפעו מאברהם יצחק ויעקב. אבל השאר הם מתים ולא חיים.

כשאנחנו עומדים היום שנה אחרי פרוץ המלחמה וכל כך הרבה נהרגו על קדוש השם, גם בימים האחרונים עוד נוספו לרשימת ההרוגים. בסך הכל הרבה מאות שנהרגו ועוד אלפים שנפצעו ועוד השבויים והנעדרים שהקב"ה ישיב אותם לבתיהם בשלום במהרה בימינו. אנחנו לא פטורים בזה שמזכירים רק את מעלותיהם של הנפטרים. אנחנו חייבים גם בחשבון הנפש, בלי זה לא יוצאים ידי חובה. אנחנו חייבים לשאול את עצמנו "מי נתן יעקב למשיסה וישראל לבוזים", ולענות את התשובה שהנביא עונה "הלוא ה' זו חטאנו לו". אנחנו צריכים לדעת שאם גם למראית עין זה שאלה של טנקים או טילים של הסורים או של הרוסים שעומדים מאחוריהם, אבל לא הם הקובעים בעולם, אלא "ה' זו חטאנו לו". התשובה שלנו צריכה להיות התשובה שהושע הנביא אומר לנו. כשהוא אומר "שובה ישראל" הוא רוצה שנשוב על כל תרי"ג מצוות. ודאי, יהודי צריך לשמור כל תרי"ג מצוות. אבל איך הדרך להגיע לכל תרי"ג מצוות? קודם כל להבין באמונה שלמה ש"אשור לא יושיענו", ולא משנה אם "אשור" זה רוסיה או אמריקה. "ועל סוס לא נרכב", לא שאנחנו פטורים מלרכב על טנקים, או על כלים אחרים, אבל לא זה מה שמושיע במלחמה. דוד המלך אומר לגולית "וידעו כל הקהל הזה כי לא בחרב ובחנית יהושיע ה'". הוא לא אמר שמעכשיו צריך להפסיק להלחם בחרב ובחנית, דוד גם גייס צבא למלחמה בשעת הצורך, אבל הוא ידע שלא זה מה שקובע במלחמה, אלא שקובע במלחמה ש"אנחנו בשם ה' אלוקינו נזכיר", ולא משהו אחר. להתעורר להכרה הברורה שכל הכלים וכל האויבים שמאחוריהם, ש"כל כלי יוצר עליך לא יצלח". אין להם שום ממשות, רק רצון ה' מנהיג את העולם ולא שום דבר אחר. "ולא נאמר עוד אלהינו למעשה ידינו". כל מה שאנחנו עושים, גם אם אנחנו צריכים לעשות אותו מפני שאנחנו מצווים על הגנת עם ישראל ומצווים על הגנת ארץ ישראל, אבל אנחנו לא עושים מזה אלוהות. אנחנו יודעים שזה אין ואפס. אנחנו עושים את זה כי כך גזר ה', שתהיינה מלחמות עד היום שנזכה ל"וכתתו חרבותם לאתים", אבל צריך לדעת שאין ממש בכל הדברים האלה. לדעת ש"ה' הוא האלוקים אין עוד".

אם אנחנו עושים את זה, אז העקידה מעלה אותנו. אז אפרו של יצחק עומד לנו. אנחנו משלימים את הסולם ששלושת האבות הקימו ונזכה לראות תשועת עולמים לעם ישראל. "הקיצו ורגנו שוכני עפר". יקומו אברהם יצחק ויעקב וכל קדושי עם ישראל עם קדושי ישיבת הכתל ושאר כל הקדושים בתוכם. "וישראל נושע בה' תשועת עולמים" — במהרה בימינו אמן.